

A
TÖRÖKÖK BETÖRÉSE
DOBSINÁRA

1584. ÉVI OKTÓBER HÓ 14-ÉN.

PILTZIUS GÁSPÁR

LATIN EREDETIJÉNEK FORDÍTÁSA ELŐSZÓVAL ÉS A SZÜKSÉGES
MAGYARÁZATOKKAL.

E FÜZET ÁRA 1 KORONA.

A tiszta jövedelem a dobsinai Kossuth-szobor-alap javára
fordíttatik.



ROZSNYÓ,
NYOMATOTT A »SAJÓ-VIDÉK« KÖNYVNYOMDÁBAN.
1903—140.

I. RÉSZ.

ELŐSZÓ.



NAGY betegségekben természetesen
eszünkbe jutnak előbb átszenvedett
súlyos csapásaink. Türelem, okulás
és bátorító önbizalom járhat ennek
nyomában. —

Dobsina is ma újból nagy krízisben van. Bányászata és kohászata hihetetlen mértékben pang; ipara és kereskedelme ennek folytán majdnem megszűnt; a kivándorlás pedig nem várt arányokban nyilvánul és napról-napra növekszik.

A csekély bevándorlásban — evvel szemben — nincs nagy köszönet, mert eltótosodással jár annyira, hogy egyes városrészekben a család és az utca nyelve már is — a tót.

Nagyjából — úgy látszik — nincsen semmi baj; de a figyelmes kutató igazoltnak találja a Pallas Lexikonnak azon állítását, hogy »Dobsinán a városi hatóság, (talán helyesebben: a város, mint erkölcsi testület) melynek nagy kiterjedésű erdei és nagy bányái vannak, igen gazdag ugyan, a lakosság azonban szegényedik.«

E súlyos bajunkban »emlékezzünk régiekről!«

A legnagyobb csapás, a melyet Dobsina a múltban átszenvedett — a törökdúlás volt.

Ékesen leírta ezen eseményt latin nyelven az akkori dobsinai ev. lelkész PILTZIUS GÁSPÁR.

Ezen, majdnem elkallódott kéziratot közel 90 év múltával kinyomatta Wittenbergában KLESCH DÁNIEL, a szepesolaszii lelkész fia.

1795-ben e latin nyelvű füzetkét a dobsinai származású GOTTHARDT MIHÁLY, iglói evang. lelkész német nyelvre fordította és Kassán LANDERER MIHÁLY kiadónál kinyomatta a következő cím alatt: (fordításban)

PILTZIUS GÁSPÁR

HAJDANI DOBSINAI LELKÉSZ MŰVE

DOBSINA 'BÁNYAVÁROSÁNAK

RÖVID TÖRTÉNETE A FÜLEKI TÖRÖKÖK ÁLTAL 1584. ÉVI

OKTÓBER 14-ÉN TÖRTÉNT

FELDÚLÁSÁRÓL ÉS KIFOSZTÁSÁRÓL.

Közkézen forgott egyideig e könyvecske; de ma alig szerezhető meg drága pénzen egy-egy példánya és a leírással együtt az esemény, a törökdúlás maga is, az újabb nemzedéknél többé-kevésbé feledésbe ment. — Ezen körülmény, de meg ama tény is, hogy a jövő 1904. évben 320-dik évfordulója következik be ezen eseménynek — adta nekem a tollat kezembe, hogy Dobsina siralmának egyik szemtanútól származó ezen leírását magyar nyelvre fordítsam.

Lehet, e csekély fáradságom fényes jutalmat nyer abban, hogy alapúl szolgálhat Dobsina mérvadó köreiből egy megfelelő ifjúsági vagy népünnepély rendezésére, esetleg egy szerény emlék, vagy emléktábla állítására.

De ha e hatása elmaradna is, legalább megérti a jövő nemzedék, miért nevezzük ma Dobsinán az egyik utcát török-utczának.

PILTZIUS a latin nyelvű leírást az akkori idők mély vallásos és több helyen igen babonás szellemében, prédikátiói stílusban szerkesztette; felfogása sokban eltér mai nézeteinktől és azért ma kissé szokatlan hatású.

KLESCH DÁNIEL, ki e munkát kinyomatta, ezt — nagyon helyesen — a szerző élete-leírásával

vezette be. A véletlen folytán a szerző e szomorú eseménynek mintegy középpontja vala; őt érte ezáltal a legnagyobb csapás; elvesztette nejét, ujonnan született gyermekét, sőt hivatalát is. PILTZIUS élete folyásának ecsetelésében azért az akkori sanyarú idők leghívebb háttérét is nyerjük.

Követtem tehát ebben az első kiadót és a későbbi német fordítót. Jelen füzetke ennél fogva e bevezető előszón kívül két egymást kiegészítő részből áll, úgymint:

I. Előszó.

II. PILTZIUS GÁSPÁR életrajza.

III. A tulajdonképi török dúlás leírása.

Tájékoztatásképen, illetve záradékul jelen előszómhoz — MIKULIK JÓZSEF történelmi tanulmányai alapján — néhány szóban még reá kell mutatnom édes hazánk e szomorú időkre vonatkozó történelmének néhány adatára.

Az 1526. évben a török Mohácsnál fényes győzelmet nyert a magyarokon és hatalma itt Magyarországon folyton-folyvást terjedt.

Fülek 1554-ben került török kézre. BEBEK FERENCZ, ki SZAPOLYAI JÁNOS özvegyének pártján volt, innét hívta a török csapatokat segítségül a császár ellen.

E hívás alapján jutott a török a Sajó völgyébe és — szokása szerint — ezt azonnal győzelme díjául a hatalmas padisah adófizetőjévé tette.

BEBEKkel szövetségben 1556-ban Krasznahorkánál tönkre verte a császári sereget és ennek maradványait Dobsináig megfutamította. E vidék urának hitte magát és ilyképen viselkedvén, a városok- és falvakra állandó súlyos hadisarczot vetett ki. Ha pedig ez idején nem törlesztetett, vagy egyik-másik részletet a gyakran változó, többnyire hűtelen hivatalnokok elsikkasztották, a késedelmes adófizető község egyszerűen fölperzseltetett, elfogott lakosai pedig mint rabszolgák adattak el.

Különben akkor az emberek elrablása, rabgába való hurczolása az úgynevezett marta-lóczok legkedvesebb és nagyon szépen jövedelmező foglalkozása volt. Késedelmes adófizetés miatt, illetve a teljesített részletek eltagadása és elsikkasztása folytán — mintegy végrehajtásképen így dúlatott föl: Rozsnyó városa 1573. évi márczius hó 14-én, Rádova 1574. évi augusztus 15-én¹ és Dobsina 1584. évi október hó 14-én.

¹ BARTHOLOMAEIDESZ beszéli Reydowáról: Locus hic 1574 die 15. Augusti a Turcis crudeliter vastatus est.

Utóbbinak kegyetlen elhamvasztását és kifosztását jelen füzetke tárgyalja.

A füleki bégtől sarczolt megyék végre embereltek magukat és a császári seregek segítségével az 1594. évben a füleki várat vissza foglalták.

De ezen »szabadság« nem sokáig tartott, mert a Fülek várából elűzött török 1596-ban Egert foglalta el és az évi sarczot most az egri basának kellett fizetni.

Az egyes alantas hivatalnokok és kiválóan minden uj basának, bégnek jóakarata ezenkívül csak külön és nem is csekély ajándékokkal volt megszerezhető.

Mikor szűnt meg végleg e szolgai függés, bizonyosan meg nem állapítható. Az 1641. évről azonban fenmaradt ARSLÁMI, egri török basának egy protectionális írata, a melyben Dobsinát hatóságos védelmébe fogadja. Ez bizonyára csak kellő ellenértékkel volt megszerezhető.

Édes hazánk történelmében olvassuk, hogy 145 évi zsarnokoskodás után csak 1686-ban, Buda várának visszafoglalásával kezdődött a törököknek Magyarországból való végleges kiűzetése.

A Sajó völgy lakóinak bizony talán csak

ezen időben szűnhetett meg végleg a Félhold-tól való érthető rettegés.

Forró hála szállhatott akkor ajkaikról az egek hatalmas úrához a pogány hatalomtól való teljes felszabadításáért.

A háborús napok megszűntek, nyugalmasabb és békés idők virradtak reánk!

Dobsina kiheverte a törökdúlás okozta veszteséget és más bajokat, melyek azóta itt közöttünk föl-föltünedeztek.

És bár el nem vitázható, hogy a bányavárosok szomorú sorsa: a visszaesés, a valószínű fokozatos hanyatlás, Dobsinát is erősen fenyegeti már, még is igaz barátainak hő óhaja: vajha a mostani beteges átmenetet új viruló egészség váltaná fel legalább egy időre, illetve hogy mérvadó vezetőinek mielőbb sikerülne a régi bőség még meglévő maradványaiból új alapokon, új irányban, új életet és újabb fejlődést teremteni és biztosítani.

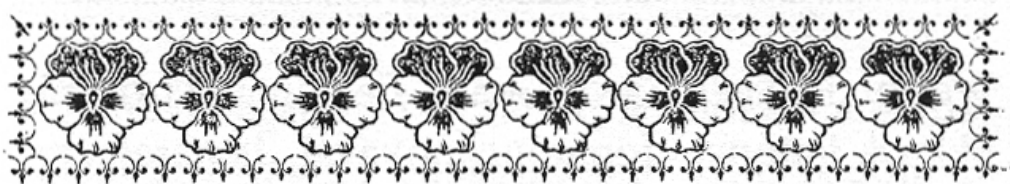
Ezek után szíves jóindulatába ajánlja a t. olvasónak a PILTZIUS—KLESCH—GOTTHARDT-féle következő följegyzéseket

Dobsinán, 1903. évi január hóban

a fordító.

II. RÉSZ.

PILTZIUS GÁSPÁR ÉLETRAJZA



PILTZIUS GÁSPÁR, Dobsina első ev. lelkészeinek egyike, 1526. körül Szepes-Váralján született. Elemi ismereteit szülővárosában szerezte meg; magasabb tanulmányait részben Kassán, részben pedig Eperjesen végezte.

Amott KAUFFMANN RIKHÁRD iskolai igazgató alatt 3 évig tanult; emitt pedig 1557. körül néhány évig a FABINI LUKÁCS vezetése alatt álló iskolába járt. Utóbbi, hogy nagyon szegényes viszonyaiban segítségére lehessen, a homonnai iskolánál egyik tanítói állást szerezte meg részére.

Innen nemsokára mint tanító a kassai iskolához került vissza, a hol pyxendorfi és grawen-

werthi RUEBER JÁNOS báró, Felsőmagyarország akkori katonai főparancsnokával ismeretséget köthetett, ki ezentúl legnagyobb pártfogója és gyámolítója lett.

E jóakarójának nagylelkű segélyezése annyira bátorította, hogy 1574-ben, tehát körülbelül 48 éves korában Kassát elhagyva Wittenbergába, Németországba utazott, hogy ott, nevezett RUEBER báró költségén egy ideig még tovább képezhesse magát.

Elutazása alkalmával kitüntető megbízatásban részesült. Átadta ugyanis neki a felsőmagyarországi 5 szab. kir. város esperessége e városok hitvallását és néhány egyházi zsinatukon 1574. évi január 18-án szerkesztett cikkelyt, a Flacziánusok² ellen, egy terjedelmes kísérő irattal együtt, a melyben ezen híres egyetem tanárait arról bízatosították, hogy vallási ügyekben velük egy véleményen vannak.³

² FLACZIUS MÁTYÁS Illyricus, Wittenbergában és később Jénában tanár, azon állítással lépett föl, hogy az eredendő bűn az ember lényének nem valami véletlen járuléka, (Accidens) hanem valóságos tartozéka. (Substantia) E tévtant Magyarországon MAGDEBURG JOAKIM, RUEBER főparancsnok egyik tábori papja terjesztette el.

³ REZIKIUS JÁNOS «Gymnasiologia Evangelico-Luthera» nevű könyvében «De schola Cassoviensi» ezt így

Wittenbergából visszatérve, legelőször a sáropataki reformatus collegiumban tanárkodott.⁴

Nemsokára PILTZIUST, jóakarója, RUEBER báró udvari papjává tette és e lelkeszi hivatalára Briegben, (Breslau porosz kerületben, az Odera balpartján 20,000 lakossal) annak rendje szerint fölszenteltette.

Meddig tartózkodott ily minőségben Nagy-Sároson RUEBER oldalánál — a hol e jó embere

adja elő: CASPAR PILTZIUS Octo Articulos in Synodo, sub praesidio Rev. THOMAE FRÖHLICH, alias HILARII, PASTORIS CASSOVIENSIS et V. Liberarum Civitatum Senioris anno 1574 d. 18 Januarii celebrata, contra furores Flacianorum conditos. una cum Confessione Lib. Civitatum Cassovia, ex officio Scholastico Wittebergam proficiscens, ex commissione Senioris et Conseniorum ad Professores Inclitae Academiae pertulit, ut constaret, quod et prolixa Epistola testabatur, Ecclesias nostras, unanimum cum illis in Religione consensum fovere.

⁴ Ezt BÓD PÉTER «Magyar Athénasá»-ban következőleg újságolja: »PILTZIUS GÁSPÁR, a Szepességen Váralján született, akadémiái tanulása után volt Pataki Professor, a mint énekli róla egy tanítványa DEIDRIK GYÖRGY erdélyi tekei fiu:

Sed neque te (Patak) fama titulisque minoribus auget
Piltzius, Aoniae gloria rara lyrae;
Qui Cytherae digitis dum fila sonantia tangit,
Attonitas Bodrogus flumine sistit aquas:
Calliopeque suis comitata sororibus, illo
Ducere non dubitat plectra movente choros».

rendesen lakott — és mikor cserélte fel e hivatalát a dobsinai papsággal, ki nem puhatolható.

Itt Dobsinán szemtanúja vala ama rettenetes eseménynek, melynek leírása tőle származik és a mely annál inkább érinthette, minél nagyobb vala azon veszteség, melyet ez alkalommal szenvedett.

Ezen ellenséges becsapás ugyanis nemcsak egyházát döntötte siralmas állapotba, de nejétől is megfosztotta, ki éppen akkor szülési fájdalmakban vajúdván, el nem menekülhetett, a törököktől szintén elfogatott és az úton Fülek felé elhúnyt.⁵

⁵ A XXIV. kir. szepesi város 1584. évi matrikulája ezen esetről következőleg emlékszik meg: JOHANNEM STÖCKELIUM, Reverendus Vir VALENTINUS GNISNERUS, Pastor Ecclesiae Popradiensis secutus est. Is quia cum Stöckelio semper coniunctissimus vixit, post obitum eius insolito quodam moerore animi confici coepit, et saepe migrationis ex hac vita mentionem fecit cumque nihil periculi subesse putaretur, accedebat tristis nuncius, quod iuratus Christiani nominis hostis, Turca, nocte, quae secuta est 14. diem Octobris, secundum vetus, 24-tam secundum novum Calendarium, Topscham, *ubi ille antea docuerat*, unde etiam uxorem suam duxerat, obruisset et incensa majore platea 350 homines (inter quos aliquot ipsius affines et uxoris fratres fuerant) in captivitatem abduxisset, tanta cum tyrannide, ut etiam miseris mulierculis in partu

PILTZIUS leírásában ezen eseményt tűzetesen nem említi. Ez hihetőleg azért történt, mert fogalmazványát bizonyos okokból titkolta és nem akart ennek szerzője gyanánt látszatni.

Ő maga e becsapás veszélyeit — szájhagyomány szerint — úgy kerülte ki, hogy az elbeszélésének szövegében említett lakos által, ki hazajöttkor a Ramsengrundban lesben álló törököket észre vette — a közeli veszélyről értesülvén, a paplaknak kerti ajtaján át a közeli erdőcskébe menekült, mely azóta napjainkig a «*Papliget*» (Pfarrersbüschel) nevet viseli.⁶

laborantibus non pepercerit, quod Pastori illius loci accidit, quam, cum iam eniti deberet infantem, vi, secum abripuerunt, quae etiam in ipso itinere una cum infante animam exhalavit, atque ita duplici nomine Martyr Christi facta est.

Ezen megbízható jelentés valószínűvé teszi, hogy GNISNER BÁLINT, ki 1557-ben Káposztafalvára, 1565-ben Poprádra — a hol meg is halt — kapott meghívást, ezek előtt Dobsinának első ev. lelkésze lehetett. (Lásd a dobsinai ev. lelkészek névsorát.)

⁶ Nézetem szerint ezen gyáva viselkedése ágyban fekvő nejével szemben lehetett tulajdonképi oka, hogy ennek gyászos sorsát elbeszélésében még szóvá sem tette. Bizonyosan szégyelte és meg nem történtté szeretne volna e dolgot tenni.

Különben az egészséges néphumor kellőleg jellemezte is a sietségében legszükségesebb ruhadarabjaival kezé-

Az akkori iskolai igazgató PETZÉLIUS ZSIGMOND-nak neje is, két gyermekével egyetemben török fogságba esett. Ő maga úgy került ki

ben a mogyorófa aljában remegő papját, ékes dobsinai tájszólásban ekképen verselvén meg őt:

En Pfarrasz Peschel,
Ez a Póm voll Nesszel.
Beár ez drunder?
Der Pfarra — met der Plunder!

Szabadon magyarra fordítva:

A papligetben van egy fa,
Sok a mogyoró rajta.
Vajjon ki áll alatta?
A pap — kezében nadrágja!

A török-dúlás idejéből reánk maradt ezen humoros szájhagyományban a nép a *gyávaságot* ítéli el. Érdekes, hogy ugyanazon időből egy nagyon szép és figyelmet érdemlő mondában a — *kapzsiságról* is mond elítélő véleményt.

A monda az «*Üvegasszony*» nevezet alatt (Glézerna Frá) szájról szájra jár. Rövid tartalma: A török becsapás éjjelén egy nagyon gazdag aggszűz összezsugorgatott kincseit a «*Marón*» nevű erdőben akarja elrejteni. Kétszer teszi meg szerencsésen az útát oda. A mint harmadszor vagyonának utolsó részletével a rejtek-hely felé futna, a felgyújtott város lángjainál észre veszi egy török és kincsei e maradékát tőle elvenni óhajtván, a dulakodás közben megöli.

Ezóta lelke az elrejteni sikerült pénzt őrizni kénytelen. Pénzdarabok dobálásával csalogatja ugyan magához az arra menőket; de csak is teljesen ártatlan és még bü-

övéinek szomorú sorsát, hogy a betörés idején Lőcsére utazott volt.⁷

PETZÉLIUS, más néven ATZMANN is, nemso-
kára PILTZIUS lelkész utódja lett.

Kétségkívül az elpusztított város és egyházi
községének megindító állapota, valamint a saját
veszteségeire való szomorú visszaemlékezés
indithatták PILTZIUS lelkészt arra, hogy Dobsinát
nemsokára elhagyja és a szepességi Márkus-
falva hívásának engedve, az ottani ev. egyház
papjává lett, a hol is élte végéig maradt.

Márkusfalván PILTZIUS kiválóan a Bártfa tudós
papjaival, a szent úrvacsora tanáról írásban foly-
tatott vitatkozás által lett híressé.

Ő ugyan is, mint akkor több paptársa, a
reformatusokkal tartott; de e nézetét, míg

nős gondolatoktól is ment lény válthatja meg vég-
leg. Közönséges emberrel szemben a felé dobott
aranyok — kavics-kövekké válnak, a mi által rejtek
helyétől őket elriasztja és büntetésül kincsét továbbra
is őriznie kell.

⁷ A fenthivatolt matriculában erre vonatkozólag olvas-
suk: Abducta fuit hac vice et uxor Ludi-Rectoris
SIGISMUNDI ATZMANNI, cum duobus liberis, marito
Leutschoviae in ipso mercatu Galli, apud amicos uxoris
existente. Hic vir bonus, postea factus Topschensium
Pastor; sed priorem illam uxorem nunquam amplius
vidit, nec pecunia oblata, et lytro redimere potuit.

RUEBER pártfogója élt, ki viszont Luther tanának lelkes követője vala, titkolnia kellett.

Mihelyt azonban RUEBER 1584. évi márczius 12-én elhalálozott, e meggyőződését egy könyvben, melyet 1585-ben adott ki, férfiasan közhírré tette. Most ellenfelei, kiválóan pedig a fent említett bártfai lelkészek és a bártfai iskola tanárai írásban támadták és czáfolták.

PILTZIUS újból védelmére kelt állításainak és ezen viszálykodás több részben igen élesen fogalmazott iratokban addig folyt tovább, míg végül PILTZIUS kénytelen volt engedni és nézeteit szóval és írásban visszavonni.

Ez Szepes-Iglón ünnepélyesen történt meg az 1593. évben, Krisztus megdicsőülésének napján tartott papi gyűlésen.

PILTZIUS Márkusfalván húnyt el az 1605. évben, majdnem 80 éves korában egy fiú és 3 leány-gyermek hátrahagyásával.⁸

Ellenfelei ravasz, fölfúvzkodott és az ev.

⁸ Fivére PILTZIUS JÁNOS, ugyancsak ev. lelkész, paptestvére haláláról a következő szép szavakkal emlékszik meg:

Caspar! Obis, linquisque Tuos, suavissime Frater?
Quam bene! nos turbae, Te manet alma quies.
O-utinam Tecum moriar! nos contegat ambos
Urna eadem! Spero, Te sequar ipse brevi.

egyházra nézve ártalmas férfiút láttak benne; de ismeretei és tudományossága legnagyobb dícséretre méltók.

Úgy látszik, maga írta le saját életrajzát is, mely leírás azonban mint kézirat elveszett.⁹

PILTZIUS élete és viszályainak leírása különben olvasható: KLEIN SÁMUEL «Nachrichten von den Lebensumständen u. Schriften ev. Prediger in Ungarn» című művében is. I. köt. 70. szám 289. oldal.

PILTZIUS GÁSPÁRTÓL több írat jelent meg nyomtatásban¹⁰.

⁹ A REZIK JÁNOS-féle jelentésben «De schola Eperiensi» olvasható: C. PILTZIUS *in vitae suae curriculum* per R. MITSINSKY possessio, fatetur: se extrema paupertate pressum ad Conditionem Scholasticam in Homona administrandam, per rectorem L. FABINI extrusum fuisse.

¹⁰ PILTZIUSNAK nyomtatásban megjelent többi íratainak címei:

a) CASPARIS PILCII Meditationes piaie vario metri genere, ex Evangeliiis concinatae, quibus etiam aliorum quorundam Carmina sunt adjecta. Bartphae 1583.

b) Regulae, breviter et simpliciter Coenae Dominicae sententiam complectentes. Bartphae A. 1585.

c) Assertio regularum, breviter et simpliciter Coenae Dominicae sententiam complectentium, adversus examen earundem nomine Ecclesiae et Scholae Bartphensis per Martinum Wagnerum Pastorem, Thomam Fabri Lud-

Legfontosabb reánk nézve a következő című:
«Brevis narratio devastationis et dirreptionis
Oppidi Topscha, per Turcas factae. Anno 1584.
die 14. Octobris».

Dobsina városának a törökök által 1584. évi
október hó 14-én eszközölt feldúlásáról és ki-
fosztásáról szóló rövid elbeszélés.

Ezen írata az, mely először latín, ezután
német és íme magyar nyelven is megjelenik.

A latín kézirat sokáig rejtve maradt és el is
kallódhatott volna, ha véletlenül KLESCH DÁNIEL
KRISTÓF, a híres olaszii papnak, KLESCH DÁNIEL-
nek fia 1671-ben atyja könyves szekrényében
erre reá nem bukkan és Wittenbergában a kö-
vetkező akkor szokásos nagy terjedelmű, a mű
majdnem egész tartalmát felölelő cím alatt ki
nem nyomtatja:

Deus adjutor noster!

Topscha, sive Dobschina, (die hübsche Aue

Rectorem, et Severinum Sculteti Lectorem Scholae typis
ibidem editam A. 1586 apud Davidem Guttgesell.

d) Brevis et perspicua responsio ad maledicam et
futilem Apologiam MARTINI WAGNERI testamentariam,
Bartphae editam, opera JACOBI WAGNERI, Ministri Eccle-
siae Bartphensis, a CASPARO PILCIO Varalyensi Eccle-
siae Marcivillanae in Scepusio Pastore. Bartphae 1591.
in 8. vo.

zwischen dem Gebürge) al. Topschinum, Oppidum metallico-montanum chalybiferum Hungariae Superioris, in termino boreali Comitatus Gömöriensis Scepusium versus situm, ante hoc ferme seculum, repentina, eaque nocturna Turcarum Fillekiensium irruptione devastatum, incensis et in cinerem redactis aedibus et proh dirum spectaculum! captis, abductisque omnibus, utriusque sexus incolis, Anno 1584. die 14. Octobris.

Cuius Casus Tragici Historia olim contexta fuit a

CASPARE PILCIO

Loci ejusdem Pastore; nunquam autem typis exscripta publicis: inventa nunc in scrinio chartarum rapsodicarum, producta et posteritati commendata a

CHRISTOPHORO DANIELE KLESCHIO.

(MDCLXXI.)

Wittenbergae, Typis JOANNIS HAKEN.

Magyarúl:

Isten a mi segedelmünk!

Topscha vagy Dobsina (a hegyek közötti csínos liget) másképen Topschinum, Felső-magyarországnak Szepesség felé Gömörmegye

éjszaki részében fekvő, aczélt termelő bányaváros, ezelőtt majdnem egy századdal a füleki törököknek váratlan éjjeli berohanása által, az épületeknek felgyújtása és elhamvasztása és oh mily szörnyű látvány! az összes mindkét nembeli lakosoknak elrablásával és elhajtásával földúlatott az 1584. évi október hó 14. napján.

Mely szörnyű szerencsétlenségnek elbeszélése hajdan

PILTZIUS GÁSPÁR

e helynek lelkésze által szövegeztetett; most mindenki számára közzététetik: feltaláltatván egy könyv- és íratszekrényben nyilvánosságra hozatik és az utókornak ajánlja

KLESCH DÁNIEL KRISTÓF

1671.

Wittenberga, HAKEN JÁNOS betűivel.

Ezen latín írat kiadója KLESCH DÁNIEL KRISTÓF ezt Wittenberga városa egyik tanácsosának, ki szepességi krompachi születésű és közeli rokona volt, KRISTOPHORUS MÁTYÁSNAK, a következő latín szövegű levéllel ajánlotta: (fordítva).

«E napokban kiürítettem atyám parancsára könyves szekrényét, valamint a dolgozó szo-

bájában levő íratokkal teli polczokat; leporolgattam a könyveket és íratokat és egyikét-másikát futólagosan átlapozgatván, újból visszatettem mindent előbbi helyére.

Ekkor, m. tiszt. Barátom! kezeimbe kerültek az ön levelei is, melyeket atyám engedelmével szívesen elolvasgatok.

Leveleinek ezen csomagjához mellékelve vala Dobsina siralmas elpusztulásának jelen leírása, a melyet ezennel önnek felajánlok.

Atyám ezen íratot tisztelendő FONTANUS JÁNOS krompachi lelkésztől, érdemes, immár megboldogult édes atyjának utódjától kapta.

Tudakozódtam, miért van ez leveleihez csatolva és vajjon ekképen maradjon-e továbbra is? Mire atyám azt adá feleletül: «Fiam! Miért történt, hogy ezt ezen levelek mellé fűztem, erre annyi mindenféle dolgom között már nem emlékszem, de gondolom, hogy ez nem történt meg különös szándék nélkül. Valószínűleg KRISTOPHORUS MÁTYÁS úrnak akartam elküldeni; miután azonban kezedbe került, teljesítsd ezen óhajomat most te magad. Hadd olvassák Német- és Szászország lakosai a magyarok szomorú sorscsapásainak és viszontagságainak e leírását és legyenek részvéttel irántunk! Ro-

konunk pedig hadd beszélgesse el és magyarázza meg nekik ezeket, mert vidékünk állapotait és ama veszélyeket, melyek naponta fenyegetnek, Wittenbergában senki sem ismeri jobban nálánál.

Igy szólott atyám.

Teljesítem íme parancsát és bátorkodom eme idegen munka elé, bármilyen legyen is, becses nevét tenni.

Legközelebb Alsómagyarországban fekvő Szent-György városának elpusztítását és felperzselését, mely a tatárok által 1663. évi aug. 17-én történt, és melynek mint 5 éves fiúcska Pozsony városának falairól szemtanúja voltam, kiváló szorgalommal le fogom írni és tanácsára más pártfogónak, melyet nekem kijelölni kegyes lesz, ajánlani.

Isten önnel!

Írtam atyám dolgozó szobájában Olasziban, a Szepességen, Felsőmagyarországban 1671. évi július hó 10-én, korom 13 évében. Soproni, magyarországi születésű

KLESCH DÁNIEL KRISTÓF.

Mivel PILTZIUS GÁSPÁR, kinek életrajzát itt elmondottuk, eddig Dobsina ismert ev. lelkészei közül elsőnek tartatott, (ámbar az 5. számú

jegyzetre vonatkozólag valószínűleg GNISNER BÁLINT volt Dobsinán az első lutheránus pap) helyénvalónak látszik, ama tisztelendő férfiak névsorát, kik ő reá ezen hivatalában szakadatlan sorban a mai napig következtek, az őt megelőző GNISNER BÁLINTTAL egyetemben a következőkben elősorolni:

1. *Gnisner Bálint*, 1557-ig. Meghalt Poprádon.
2. *Piltzius Gáspár*, született Szepesváralján 1526 körül. 1584. évben dobsinai ev. lelkész. Meghalt Márkusfalván a Szepességen 1605-ben.
3. *Petzelius Zsigmond*, más néven Altmann, Neiszéből Sziléziából való, 1585-ben Piltzius utódja lett. Meghalt Dobsinán 1627-ben.
4. *Lachanosarcus Mihály*, német nevén Kraut-undfleisch, született Dobsinán. 1637-ig volt dobsinai lelkész.
5. *Schürger Bálint*, Olasziból való 1645-ig. Meghalt pestisben.
6. *Idősb Heutschius Fülöp*, szepességi Hunfalváról való. Meghalt 1656-ban.
7. *Ifjabb Heutschius Fülöp*, az előbbinek fia, Szepesváralján született, 1661-ig lelkészkedett, azután Matheóczon és végül Kassán pap lett, a hol is egyuttal 1683-ban a felsőmagyarországi szabad kir. városok Superintendensé-

vé választatott. Meghalt ugyanott az 1686. évben.

8. *Zarewuczius Pál*, Szepes-Iglón született, 1666-ig Dobsinán, erre Rozsnyón német lelkész.

9. *Meltzelius János*, Neutitschin, Morvaországból való 1674-ig, erre Csütörtökhelyre ment lelkésznek.

10. *Hirsch Gregor*, született Teschenben, Dobsinán 1674-ig volt, azután Erdélybe távozott.

11. *Birnstein Melchior*, leibitzi származású, 1682-ig volt dobsinai lelkész, azután német predikátor Rozsnyón.

12. *Hirsch Gregor*, másod izben 1683—1702. Meghalt Dobsinán 1704-ben.

13. *Budäus Dániel*, Sárosmegyéből, Czerovitzból való, 1702—1716-ig. Erre mint magánzó élt Dobsinán 1724. évig.

14. *Plattány Sámuel*, Sárosban született, 1721-ig. Meghalt Dobsinán.

15. *Frühauff Dávid*, lőcsei származású. Meghalt 1731-ben.

16. *Szolkovius Jakab*, késmárki születésű, meghalt az 1753. évben.

17. *Ruffini János*, Trencsénben született, 1791-ig, egyúttal 1779-óta a Tiszán innen és

túl lakó összes evang. egyházközségek Superintendense volt.

18. *Ruffini Godofredus János*, előbbinek fia első izben 1791—1803-ig.

19. *Schramkó Péter Pál*, gömörmegyei, ráhói születésű 1803—1810-ig.

20. *Ruffini God. János*, másod izben 1810—1842-ig¹¹.

21. *Petrovics János*, Szent-Miklósról való 1812—1844-ig tanár és lelkész.

22. *Nikl Jakab*, dobsinai születésű 1840—1848-ig káplán és lelkész.

23. *Sztehló András*, Bács-Bodrogmegyéből; Petrováczról való, 1844—1857. Meghalt mint nyug. budai lelkész.

24. *Remenyik János*, született Dobsinán 1848—1859-ig. Meghalt mint dobsinai lelkész.

25. *Pákh Mihály*, dobsinai származású 1857. Meghalt mint Superintendens szülő városában Dobsinán.

26. *Czékus István*, született Gömör-Panyiton 1818. évben. Az 1858. évben itteni lelkész. Később Rozsnyóra ment és ott mint Superintendens halt meg az 1890. évben.

¹¹ A dobsinai ev. lelkészek névsorát a mai napokig a fordító egészítette ki.

27. *Linberger Károly István*, soproni származású 1859—1865-ig. Meghalt 1902-ben mint késmárki lelkész.

28. *Máday Károly*, Superintendens, született Késmárkon. Dobsinán lelkész vala 1865—1870-ig. a mely év szeptember havának 28-án itt elhunyt.

29. *Czundel Károly*, soproni származású. Dobsinán alkalmazva volt mint lelkész és vallástanáár 1870—1892-ig, halála bekövetkeztéig.

30. *Weisz Antal*, született Abauj-Szántón. Dobsina jelenlegi lelkésze az 1870. év óta.

31. *Poputh Viktor*, késmárki származású, az 1892. év óta dobsinai lelkész és vallástanáár.



III. RÉSZ.

A TÖRÖK-DÚLÁS LEIRÁSA.



obsina bányavárosának a füleki török által 1584. évi október hó 14-én eszközölt feldulásáról és kifosztásáról szóló rövid elbeszélés.

AZ OLVASÓHOZ!

MINDEN viszontagság legnagyobbika, a büntetés legsúlyosbika kicsiny ama nyomorhoz képest, midőn az ellenség rabigája hajt. Dávid nyilatkozata is igaznak tűnteti föl: hogy könnyebben lehet elviselni istennek gyöngéveszszejét, mint a halandók kegyetlenségét.

Fohászkodjál ennél fogva Istenhez, hogy haragjában, ha az emberek vétkei sújtja, ellenségeidnek ki ne szolgáltasson¹².



Ad lectorem.

¹² Calamitates quaslibet, poenasque magnitudine
Haec una superat, hostium si subiaces Tyrannidi
Concessa Davidi optio, declarat esse mitius
Dei flagellum vindicis mortalium truculentia.
Quare precare, ne Deus accensus ira et crimina
Ulturus, adversarii te tradat in libidinem.

Dobsina bányavároska¹³ hegyek között fekszik, a melyek a Kárpátok aljától körülbelül 3 mértföldnyi (23 km.) távolságban délfelé, ama legmagasabb csúcsaitól elterülnek, a melyek a felhőkig meredeznek és még a forró kánikulában is örökös hóval vannak fedve. A történetírók gyakran említést tesznek róluk és a Szepességen mindenfelé szembetűnnek. *Dobsina* különösen bányaműveiről és hámorairól híres,

¹³ *Dobsina* (régí okíratokban: *Topscha*, *Topschuha*, *Topschinum*, *Dobschau*) nevét különféleképen származtatják. Van, a ki e két szóból *Tobias-Au*-ból (Tamás ligete) rakja össze, más a *Dobsinát* átszelő *Dobsch* pataka nevééről, mint *Dobsch-Au*, (*Dobsch-liget*) más meg a tót «*Dub*» vagy «*Dob*» «tölgyes» szóból, végül más a *Topf-schau* (fazékba néző) kifejezésből hiszi származottnak.

A szájhagyomány révén BARTHOLOMAEIDESZ LÁSZLÓ ugyan is meséli: a város alapítói abban egyeztek volna meg közakarattal, hogy azon szót fogadják el új telepítvényük nevéül, melyet közülök valamelyik a bányából kijövetkor kiejteni fog.

Az egyik bányász akkor a mohón a fazékba néző éhes társát «*fazékba nézőnek*» (*Topf-Schauer*) szólítja meg. Így ragadt volna e gyarmatra, ill. községre a lakóit is jellemző *Topschau* név.

Hozzáfüzi — ugyanazon szerző — mintegy bizonyítékul: «*Hanc denominationis originem et insigne Oppidi in templo depictum et sigillum antiquissimum confirmat, metallifossorem, malleos in altum elevatos, tenentem atque ollam inspicientem, repraesentans*».

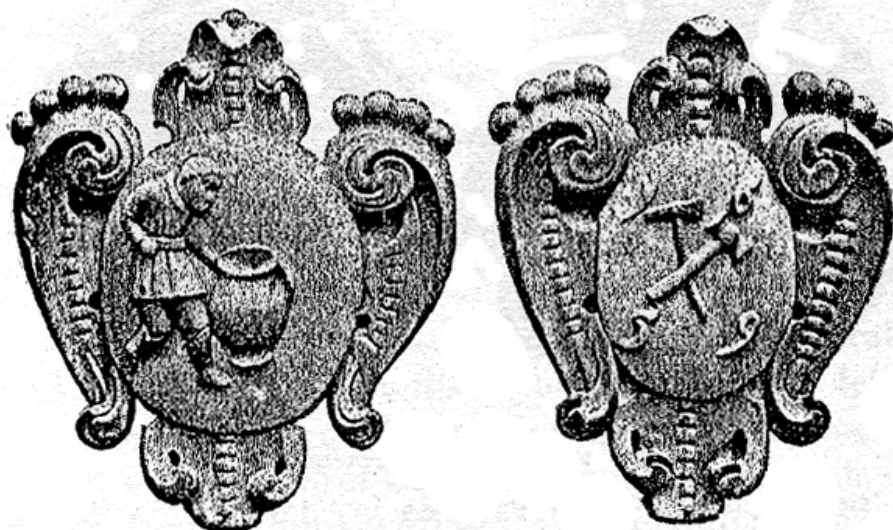
a melyekben nemesebb fajtájú vas, tudniillik: aczél készül. Egyedüli helye ez hazánknak, a hol ezen készítményt nemcsak nagyobb mennyiségben termelik, hanem ennek jó híre által Magyarország többi előnyeinek gyarapításához is hathatósan hozzájárul.

Körülbelül 30 földesura van. Ezek között a legnemesebb családok: Apaffy, Thököly, Andrassy stb. A lakosok tiszta németek és az igazi ágost. hitvallásnak követői.



A mint az egész szomszédos vidék a török iga alá került, a magas és erdős hegyek pedig

A fazékba néző bányászt és a kettős kalapácsot jelképező pajzsszerű fa-faragvány most a városháza nagytermét díszíti és sikerült rajzban itt és jelen füzetke címlapján is látható.



(Bányász-czímer.)

az ellenek Dobsina megrohanásában akadályúl szolgáltak: a török, az ugynevezett *martalóczok*, vagy az embereket rabszolgaságba hurczoló haramiák által, a kik az elfogott bányászokat, favágókat és szénégetőket egyszerűen vásárra vitték, a várost oly zavarba döntötte, hogy ez az üzemében való akadályozás és pogány ellenségnek durva fenyegetései folytán mihamarább kényszerült — a töröknek adófizetőjévé válni.



Alig viselte azonban Dobsina e nehéz igát. legnagyobb kárára és jólétének érezhető csökkenése mellett néhány évig, már is sok lakosa egész vagyonától megfosztva a legnyomasztóbb

Hasonlóképen érdekesnek véltük Dobsina városának legrégibb pecsételőjét itt másolatban bemutatni.



(Dobsina legrégibb pecsételője).

A pecsételő 1585-ből való és így talán egyedüli látható és kézzelfogható emléktárgy a török-dúlás idejé-

szegénységgel küzdött. Mind az által az összes erők megfeszítésével a további békét, nyugalmat és védelmet az ellenségtől pénzen vásárolták meg.

Végre a mint már ezen sarczot egyszerre össze nem hozhatták és törleszthették, az évi adó egyik részének fizetésével, — azt is nagy fáradtsággal összeszededgetve — igyekeztek a zsarnoknak kedélyét megnyugtatni; egyúttal kérelmezvén, hogy az úgy is keményen sanyargatott polgárok által e hozzájárulás ezentúl mindig — nem egy összegben, hanem részletenként teljesíthető legyen.

Ezen intézkedés, mely akkori súlyos helyzetük következtében vált szükségessé, tulajdonképeni oka lett a nem sokára bekövetkezett fosztogatásnak.

A mint ugyan is egy hűtlen hivatalnok az évi sarcznak egyik ilyen lefizetett részletét elből. Jelenleg a dobsinai községi polg. leányiskola éremgyűjteményében őriztetik.

Az egyik *oldalán* van — paizsszerű mezőben — a kettős kalapács az 1585. évszámmal és e körirattal: Topschau, Bergstadt. A másik oldalán van egy feltűnő fejdíszszel ékített nő; balkezeiben kelyhet tart, mellette jobbról a fazék, balról kisebb pajzson a kettős kalapács. (Schlägel und Eisen) Körírata a következő: «Sigill der Bergstadt Topschau. 1585.»

sikkasztotta és számadásba nem vette, a bég (így nevezik a törökök alantas vezéreit) azt vitatta, hogy a folyó évi tartozás nincsen teljesen törlesztve, és a város elpusztításával fenyegetődött, ha Dobsina az általa meghatározott időig ez összeget nem pótolná.

Hiába igyekezett a város követe haragját lecsendesíteni és kimutatni, hogy az egész összeg törlesztetett már.

A törökök kegyetlensége és kapzsisága háttérbe.

És bár e két gonoszság, t. i. a *kegyetlenség*, mely az alattvalók testét sanyargatja és a *fősvénység és rablási vágy*, mely javainkat pusztítja, bármely zsarnokság jellemző tulajdonságaihoz tartozik: legszánandóbbak még is azok, akik a vad török szolgaságában sínylenek. A különféle közigazgatási és katonai hivatalnok és parancsnok náluk vajmi gyakran változik, és az új ember nem is gondol arra, hogy a szegény adófizető nép terhein könnyítsen; inkább új meg új fajta zsarolással még többet törekszik kicsikarni.

Azokat pedig, a kiket ezen barbárok embertelenül teljesen kiszipolyoztak és a kemény elnyomatást fölpanaszolják, feleségeikkel és gyer-

mekeikkel egyetemben örökös fogságra, vagy szolgaságra kárhoztatják a nélkül, hogy az előzőleg elszenvedett sok sanyargatásokra és a már megfizetett járulékokra tekintettel volnának.

Ugyan, hogyan érezhették magukat ama nagyon is szerencsétlen emberek? A jövő rab-szolgaság réme folyton szemük előtt lebegett; e fenyegető veszély biztosan bekövetkezik, ha az ellenség kapzsiságát kellőleg ki nem elégítik, mely mint egy tátongó örvény a biztos áldozati prédát követelni látszik.

Ama kifogás tehető itt ugyan, hogy balgaság bilincseit, — ha aranyból valók is — annyira szeretni, és hogy sokkal helyesebb lenne, mindent egyszerre elveszíteni, hazáját elhagyni és futással egyébütt nagyobb biztonságot keresni, mint továbbra is ily válságos helyzetben megmaradni.

Megfontolandó azonban e mellett, hogy az — úgynevezett — földesuraság ezt nem oly könnyen engedte volna, és azután: hogy a jövő szabadulás reménye, mely megszabadulás egyszer még is csak bekövetkezhetik, akadályozta őket a rokonság és vagyonuk elhagyásában. Nem is említve azon nehézségeket, melyeket a világba menőknek és elűzötteknek (exulansok)

a mostani kedvezőtlen nehéz időben elszenvedniök kellene. Sőt azt hiszem, hogy némelyek sokkal inkább reá szánják magukat házi nyomoruságukat, melylyel már megismerkedtek és némileg meg is barátkoztak, — türelmes elviselésében megedződván, — továbbra is higgadt-sággal elszenvedni, sem mint máskülönben is bánkódó szívüknek új bűt okozni.



Miután a követ hazajött és polgártársaival az ellenségnek fenyegetéseit, valamint a hiányzó adórészlet lefizetésére kiszabott határidőt közölte, nagyon haboztak a dobsinaiak, nem tudván, mi lenne legokosabb ily válságos és súlyos helyzetben? De mivel a zsarnokoknál igen szokásos ilynemű fenyegetésekre nem nagy súlyt helyeztek, a török bég által megjelölt időig biztonságban vélték magukat.

Az ellenség részéről azonban ez csak jól ki-gondott cselvetés vala, és hogy — szokása ellenére — hosszabb határidőt tűzött ki, ezt csak is azért tette, mert bizton hitte, hogy az ezen fortélyá által elaltatott lakosokat annál könnyebben törbe ejtheti és megrohanhatja.

Csakugyan szerencsésen sikerült is ezen csalfa és hűtelen tervel

Néhány nap multával, a mint a követ elbo-
csáttatott, a legelhagyatottabb vidékeken és a
legjáratlanabb utakon át a rablócsapat Dobsiná-
hoz közeledett.

A török kémeitől megtudta, hogy a lakosok
— meglepetésre nem is gondolva — nagy biz-
tonságban ringatják magukat és mivel minden
ellenszegülés ki vala zárva, övéit a megroha-
násra és ellenséges megtámadásra bátorította.

Megjegyzésül fölemlíthető, hogy a hagyo-
mány e helyen a következőket mesélgeti. Egy
bizonyos, állítólag *Kriezl* nevű lakos, ki 4 óra
felé estve az erdőből haza igyekezett, észrevette
a törököket, a kik egy közeli «Ramsengrund»
nevű völgyben (a város felett balra az első
mellékvölgyecske) már is lesben állottak és
nagy csendben a közeledő éjszaka sötétségére
várakoztak.

Azonnal a város bírójához sietett, ki az
akkori általános szokás szerint a városi tanács
tagjaival együtt a csapszékben dőzsölt (való-
színűleg az ev. templom alatt fekvő első ház,
az akkori községháza pinczejében — *Raths-
Keller*) és figyelmeztette őt, hogy ez éjjel vi-
gyázattal legyenek, mert a megnevezett völgy-
ben a fák között elrejtve egy csapat idegen

hadinépet vett észre. Azonban a meglehetősen ittas bíró kinevette őt, mondván: «Szomszéd uram! Jól tudom miért jött ide; nagyon szeretne szopogatni!»¹⁴

Szégyenkezve és nagyot sóhajtva távozott el a szegény ember, felelvén: «Megmondottam nektek és most csináljátok azt, a mit akartok!»

Erre feleségével és gyermekeivel együtt házának hátsó ajtaján át a városból kimenekült, hogy mielőbb biztos rejtekhelyet keressen és a legközelebbi sűrű csalitban meghúzta magát. (Kriezelsbüschel — Kriezel-csalit.)¹⁵

Szerencsésen elkerülte a veszélyt és megmentette saját és családja életét.



A Szepességen itt-ott — a vászonipar űzése céljából — megtűrik a leányoknak ama bizonyos összejöveteleit, melyek *fonó* név alatt ismeretesek.

Nagyon hibáztatandó szokás ez; mert ezen összejövetelek a bűnnek mintegy telepei, melegágyai és a jó erkölcsök megrontói.

¹⁴ Akkori dobsinai tájszólásban: «Nochper! Ich bész, vorbósz iher zaid hear komman; iher bollt gearn schlubern!» A latin szöveg ezt így jelzi: «Vicine, bene scio, cur huc veneris; tu libenter vis heluari!»

¹⁵ Tulajdonképeni fekvése feledésbe ment és ma már meg nem határozható. (Talán a «Kaulija Posch».)

Ezen Dobsinán is szokásban levő fonókra történt az első támadás,¹⁶ és a fiatal leányoknak nagy száma, kik e helyeken fogságba estek, az ellenségnek első zsákmánya lett.

Egyúttal megrohanták a városka többi részeit az arra előre kijelölt csapatok, betörték mindenütt az ajtókat és kapukat; kihurczolták a házakból a részben meztelen, részben félig meztelen meglepett férfiakat (33) és asszonyokat (66 fiatal és 10 öreg asszony), fiúkat és leányokat; (243) kikutatták az összes kuczkókat és zugokat e célra már otthon elkészített gyerlyák segítségével és nem kimélték még a bölcsőben fekvő csecsemőket sem, onnan kiragadva török zsebeikbe, illetve az eredeti latin szöveg szerint «szittyá tarisznyáikba» süllyesztették őket.¹⁷

¹⁶ Állítólag estve 9 órakor törtek be a latrok a városba és az erre következett prédálás és gyilkolás reggel 3 óráig tartott, minek örök emlékezetéül azóta még napjainkban is Dobsinán estve 9 órakor és reggel 3 órakor egy negyed órára megszólaltatják az ev. templom tornyán — a kis csengetyűt. A török régen elhagyta hazánkat; de ezen elévülhetlen szokás még most is éber vigyázatra figyelmezteti a késő utódokat. Hátha új veszély fenyeget! És éberségre szükség volna!

¹⁷ Nec ipsis infantibus in cunis vagientibus parcut, sed pertractos in Peras Scythias transficiunt.

És még sem lohasztotta le a foglyok és rabok ezen sokasága az ellenség dühét; hanem, — mert észrevette, hogy sokan a házak fedelei alá menekültek, — megparancsolta a városka fölgyújtását.

A gyorsan terjedő tűz lángba borította az épületeket, mi által azokat is fölfedezték, kik a sötétségben elrejtőzve, házfedelük alatt biztonságban maradtak volna és most a kényszerűség őket is a törökök hatalmába kergette.



Oh, mily nyomasztóan szomorú látvány, mily gyötrelmes állapota ez a halandó embereknek!

Lehet-e nagyobb borzalmat elképzelni, mint egy kegyetlen ellenséget, ki barbár módon, karddal kezében, durván halállal fenyeget, ha meg nem hódolunk! Ha saját szemeinkkel látnunk kell, mint válik borzalmas lángokban és ijesztő recscsenéssel saját lakásunk hamuvá!

Mint rabolják el mindenünket; mint ragadják el embertelen barbárok feleségünket és gyermekeinket, meztelenül ide-oda taszigálván és kegyetlenül bántalmazván őket! Oh, kimondhatatlan fájdalom, ha gyöngéden szeretett gyer-

mekeinknek, kik panaszos hangon atyjukat hívogatják, segítségül nem siethetünk, mert saját magunkat is bilincsekbe vertek!

Igazán! Ezen ínség és nyomoruság összehozódásában megszakad az emberi szív, teljesen eltompúl és érzéketlenné lesz elménk és kedélyünk egészen kizökken sodrából.

A tarka tömeg kiáltozása, a gyermekek sikoltása, a gyermekágyasok jajgatása — kimondhatatlan vala.

A foglyoknak így összekapkodott tömegét zivataros éjben, mint a marhát, — minden oldalról ellenségtől környezve, hogy az elillanásra még remény sem maradhasson, — elhajtották a török-latrok azok kivételével, kik már magában a városban, vagy az úton éltüket vesztették.

Gyorsított járásban haladtak előre, hogy Füleket nem sokára elérhessék; bár a szerencsétlen raboknak legnagyobb része mezítelenlábú volt.

Nem részesült ezen úton kiméletben sem öreg, sem gyermek, sem gyermekágyas vagy viselős asszony.¹⁸

☆

¹⁸ A mint már az előszóban is röviden említve van, a füleki vár vagy erősség ez időben a törökök kezében vala. Nehány év múlva, tüzetesen 1594-ben újból visz-

Egy egész napi út volt megtéve már, a nélkül, hogy Füleket elérhették volna; azért Rimaszombat¹⁹ városkában kellett meghálniok, a hol az összes foglyok a templomba zárattak és gondosan őriztettek.

Ez — úgy látszik — nem történt meg Isten különös rendelkezése nélkül.

Ez által ugyan is a reájuk mért isteni súlyos fenyítés okaira emlékeztettek; mely okok valának: az isten ígétének kicsínylese, és a napjainkban oly általánossá lett bűn, t. i. az isteni tiszteletnek elhanyagolása.

Szomorúan és nyomatékosan hangzott ez intelem: Kényszerítsd őket az idejövetelre!

Az isteni tisztelet céljából való templomba-menetel szabad és nyugalmas óráinkban elhanyagoltatik, a szent ünnepeken dőzsölés, fukarkodás és más gyalázatos visszaélés napi szafoglalták és birtokukba vették ezt a keresztények. Akkor Dobsina is, de persze már földúlatása után földszabadult a török igtól. Mivel azonban nem sokára, t. i. 1596-ban a törökök Eger várát hódították el a keresztényektől, mely Dobsinától 12 mértföldnyire (91 km.) van, az egész, Egertől észak felé fekvő vidék újból a török főnhatósága alá jutott. Most a dobsinaiaknak az évi sarczot az egri basa kezeibe kellett fizetniök.

¹⁹ A latin és német szövegben: Stephanopolis, Stephensdorf. (Rimaszombat).

renden van: ilyenmő bűnök megboszlása végett pedig Istenünk rendesen ellenséggel és fogsággal szokott sújtani. Mint írva van a Krónika II. könyvében 36. r. «És reájok hozá a Káldeusok királyát, a ki nem kedveze sem az ifjaknak és szűzeknek, sem a vén és elaggott embereknek, mindnyájokat kezébe adá. És a kik a fegyver elől megmenekültek, azokat Babiloniába elhurczolá és az ő fiainak szolgálívá lettek.»



Fülekre érve a zsákmánynak egy harmad része — török módra és szokás szerint — a bégnek adatott, mi mellett mindkét nembeli fogoly harmadika, a rokonságra való tekintet nélkül az ő tulajdonába jutott. A többi rab azon hadfiak birtokába ment át, kik a zsákmányt összeharácsolták, és a mely rész hadiszokás szerint azonnal nyilvános árverésen árúba bocsáttatott.

Istenem, mily megindító jelenetek fordúltak akkor elő!

Messziről megjelentek a zsidók és rabszolgakereskedők ezen árverésen. Íme, most néznie kellett a férjnek, az asszonynak, a szülőknek, a vőlegénynek, mint bocsátotta a durva zsar.

nok árlejtésre és adta el drága pénzen, mint egy vásárra hozott és közszemlére tett portékát — a feleségét, férjét, az ölelő karokba szorított gyermekeit, a mátkáját és mint vették és vásárolták meg ezeket készpénzen a lelketlen kalmárok.

Igazán, még a vasból való szívet is könnyőrületre és szánakozásra indíthatta e siralmas látvány!

Amott jön egy könnyörtelen, fukar és kapzsi zsidó vagy kalmár, elragadja az anyai kebelről és a melegen ölelő karok közül a zsenge kisdedet. Rettenetes sikoltással reája förmed ez: «Miért ragadod el szeretett szívecskémet, a melyet nagy fájdalmak között szültem és sok gondteljes fáradtsággal fölneveltem?»

Fenyegelve vissza felel amaz: «Fiad, leányod többé nem a tied, én vásároltam meg őket és rabszolgaimmá lettek!»

Legszomorúbb azonban e dologban az, hogy a fogoly ifjak azonnal nemcsak mohamedán vallásra kényszeríttetnek, hanem állandó török hadigyakorlatokra szoktatva, e pogányok könnyörtelen vadságát annyira elsajátítják, hogy nemsokára a keresztényekkel szemben kegyetlenebbül viselkednek, mint maguk, a törökök.

Mily veszélyben forgott e fogságban a tiszteességes nők és szűzek ártatlansága, — melynek nemes védelmében az egyik szűz támadóját halálra szúrván, tündöklő hőstettet követett el, — inkább fájlalható, mint szavakkal kifejezhető.²⁰



A kapzsi ellenség a félig mezteleneket nem látta el ruhával; ugyan azon ruhadarab, mint az elfogatás alkalmával, fedte most is legtöbbnek testét. Sokan mezítláb, felsőruha nélkül és fedetlen fővel, az asszonyok csak alsó ingben, nyilvánosan különféle ocsmány munkára kényszerítették. Kivételt csak azok képeztek, kik uraságuk kegyét kedvteléseik legyezgetésével megnyerhették, vagy ha valamelyik bájosabb arcz a nagyobb nyereség reményében a kereskedőt látszólagos emberszeretetre bírta, hogy sajnálatraméltó bár, de csalogató szép ruházatba bújtatott élő portékáján mielőbb tetemes haszonnal túladhasson.

²⁰ A fenti esetet a latin szöveg így adja elő: «Turca quidam impurus conabatur virgini captivae per vim eripere pudicitiam, quod periculum cum alia nulla ratione evitare posset, virgo, ut casti decus pudoris conservaret, honoris et corporis tutandi gratia, educto clam cultello et abdomine hostis traiecto, satyro impurissimo et libidinem et vitam memorabili facinore eripuit.»

Legszomorúbb sors érte a szülő anyákat. (több ily eset fordult elő) A gyermek azonnal életre jötte után elragadtatott szülőjétől és eladatott; a gyermekágyas asszonynak pedig már a második vagy harmadik napon távoli vidékekre kellett gyalogszerrel mennie.

Ily szomorú földúlatás és szétszóratás érte akkor Dobsinát és lakóit!

Az utóbbiak közül egyesek Budán, mások Székesfehérvárott, megint mások Konstantinápolyban és még más helyeken oly szomorú rabszolgaságban sínylenek, mely súlyosabb, mint maga a halál.

Az úr Isten, minden könyörületességnek atyja, könyörüljön úgy rajtuk, mint mindnyájunkon, a kiket a bűnhődés eme példája által az ezen földi biztonságba vetett hitünkben megrendíteni, a komoly javulásra való igyekezetünkben pedig megszilárdítani óhajtott.

Mert semmivel sem vagyunk ám jobbak és méltóbbak ama testvéreinknél és szomszédainknál! Hason gondatlanság, az úr Istennek hason elveteműlt megvetése és más súlyos vétkek majdnem mindenfelé honosak. Hasonló bűnök pedig hasonló büntetést érdemelnek.

A mondottakban nyerik Szepességünknek lakosai ama tükroét, a melyben az isteni igazságszolgáltatás komoly voltát szemlélhetik. Megfontolásúl szemük elé helyezte Isten a jövőendő csapások eme példáját, hogy igaz megtérésre bírja és a földi biztonságba helyezett hitükben megingassa őket, a melybe a hosszas nyugalom és béke élvezetében teljesen elmerültek: mivel a fejsze immár a fának gyökerét érinti.

Ne merje tehát senkisé az állítani: a Szepesség nagyon kellemes egy kert, hegységei legyőzhetlen és áthághatlan falak, melyek mi bennünk bátorságot keltenek és jókedvűekké tehetnek.

Azt felelem erre: »Ha Istenünk, a mi Urunk türelme megszűnik, és ő haragra lobban, egy kegyetlen vadkan e gyönyörű kertet sivataggá fogja feltúrni, a hegységek pedig a betóduló ellenséget árnyékba borítandják, hogy addig láthatatlan legyen, míg dúló kegyetlensége éreztetővé nem válik.»

Hidd el nekem:

Arra nézve nincsen elérhetlen hely, a ki egyszer a gonoszság vétkeit bizonyosan a nem remélt méltó megtorlással sújtani fogja. Fogadjon ölébe bár a tenger örvénye; bástyázzanak kö-

rúl törhetlen lánczként meredek szirtek; ha fészket magas sziklára rakod is, nyílt levegőben lebegvén bár: Isten mindenütt fölhalál!²¹



Vajha visszaemlékeznénk mindenkoron arra, a mit Esaiás próféta (28/15) a gúnyolóknak a maga korában odakiáltott:

«Frigyet kötöttünk a halállal, a sírral meg szövetséget csináltunk; az ostromozó áradat, ha jó, nem ér el minket; mert a hazugságot választók oltalmunkúl és csalásban rejteznék el!»

A védőfalat, a melyben közönségesen a semmitől sem tartó és hiú emberek bizakodnak, *csalásnak* és *hazugságnak* nevezi, hiszen ez által az ember hiú reménysége gyalázatosan semmivé lesz és hiába való várakozásaiban csalódik.

Mert ugyan kicsoda kerülhette el valaha, pusztán könnyelműségre támaszkodva, a minden-

21

Crede mihi :

Nullus invius est Dei flagello
Locus, quin scelere impio rependat,
Insuperatam aliquando talionem,
Cingant te licet aequores profundi
Gurgites, iuga montium perennem
Circumdent seu velut catenam,
Seu nidum tibi rupibus praealtis
Sive in aere pendulum locaris,
Cuncta pervia sunt Dei flagello.

ható Istennek büntetését? a mint ezt ugyan-
csak Esaiás próféta fenyegetése (5/26-29) bizo-
nyítja: «És zászlót emel a távoli népeknek és
süvölt a föld határán lakozóknak és íme ha-
marsággal könnyen eljönnek. Nem lesz köztük
egy is elfáradott, sem tántorgó; nem szunnyad
és nem aluszik; derekának öve sem oldódik
meg és nem szakad el saruja szíja sem; nyi-
lai élesek és minden ő kézzel felvonvák, lovai
körme miként a kova és kerekei mint forgó-
szél; ordítása mint az oroszláné és ordít mint
az oroszlán-kölykök és morog s prédát ragad
és elviszi és nincs, a ki elvegye tőle.»

☆

Ébredezzünk ennél fogva immár biztonsági
mámorunkból és mert nemcsak amaz intelme-
ket halljuk, a melyek Isten ígében benne fog-
laltatnak, hanem azon jelenségek is szemeink
előtt állanak, a melyek istennek igazságszolgál-
tatását és a fenyegető bajokat előre hirdetik;
a haragvó istenséget a mennyei atyánkhoz való
igaz megtérés és sziveinknek a jó felé való ke-
gyes fordítása által engeszteljük ki; nehogy az-
után, ha a viszonzás és bűnhődés ideje be-
kövekezik, elkésett könyörgésünk siket fülek-
re találjon.

Ezen bölcs és okos előrelátásban kellene a keresztényeknek kiválóan szorgoskodniok, mely még a pogányoknál is a késő bánattal szemben előnyben részesül ama ókori bölcsnek szava szerint, midőn mondja: «Az eszes óvatosság többet ér a későbbi bánatnál.»



Mielőtt a dobsinaiakat ezen szomorú sorscsapás sújtotta volna, különféle csodálatos előjelek által a fenyegető szerencsétlenségre figyelmetessé lettek.

Így egyszer a városka piaczn sok gyermek összegyülekezett, úgy hogy majdnem nyolczvanra becsülték e csapatot. Ezek kezeiket keresztbe egymásra fektetve, összekötötték azokat, mintha e nyilvános helyen a nézőknek a jövő megköltözés és fogság előjátékát bemutatni akarták volna.

Aztis mondják, hogy a Szepesmegyével határos és bányákban bővelkedő hegyekben néhány nappal előbb földrengés volt érezhető. E vidékeken igen ritka és majdnem szokatlan és példa nélküli esemény! Mintha a földet is remegés fogta volna el a jövő sorscsapások miatt, ha az emberek meg nem javulnának.

E csodálatos jelenség nem lehet természeti

okok következménye; mert nemcsak az érczek kiaknázása folytán származott földalatti üregekben, hanem kemény, át nem fúrt kőzetből álló és több mértföldnyire egymástól fekvő helyeken is észlelhető vala.

Hárítsa el a mi kegyelmes Istenünk ezen tájainkról minden előre nem sejtett ellenséges megrohanást, pusztítást!

E helyen az eredeti szöveget a *német fordító* nagyon helyesen a következő pótlással egészíti ki:

A mit a szerző itt és a következőkben Dob-sina feldúlásának csodálatos előjeleiről regél, ez az akkori idők babonás gondolkodásmódjában leli magyarázatát, a mikor is szokásban vala a nevezetesebb esetek különféle előjeleit, előző egészen természetes tűneményekben keresni és feltalálni.

A mai időben egészen másképen gondolkodunk; a mennyiben most általános azon meggyőződés, hogy természeti tűnemények nem szolgálhatnak alapúl véletlenül következő eseményeknek, hanem magának a természetnek és természetes okok folyamányai.

Földrengés az óta a mi vidékünkön többször fordúlt elő, a legutóbbiakat 1778. és 1786-ban

észlelték: de senkinek sem jutott eszébe ezeket jövő sorscsapások előjeleiül föltűntetni.

Hogy a must a hordóban meggyúlt, a mi később hasonlóan előjelül van feltűntetve, ezt a szerző nagyon hézagosan beszéli el. Sem a hely, hol ez megtörtént, sem más fontos körülmény nincs kellőleg részletezve; legkevésbé igyekezett a szerző azt kimutatni, mint áll ez, — és a többi szokatlan eset — ha ugyan az elbeszélés értelmében lefolytak, — Dobsina elpusztításával kapcsolatban, vagy mint lehettek ezek e betörésnek előjelei?



Az imént említett csudálatos előjelt *Piltzius maga*, — leírásának szövegét folytatva — így adja elő:

A szüret alkalmával, — mint megbízható személyek beszélik, — a must a hordó száján lángokban csapott ki és a mint sokan, a tüne-mény szokatlansága által izgatva, oda össze-sereglettek, a levegő a lángot a hordó nyílásából a földfelé lecsapta; ez megperzselte ott a gyúlékony anyagokat és a földön nyomának látható jeleit hagyta hátra.

A legnagyobb csudajel azonban a most mindenfelé uralkodó tudatlanság, erkölcstelenség és

minden jóra való lustaság, a közelgő szerencsétlenségnek legbiztosabb előhírnöke.

E vakságot és az embereknek ezen romlását fájlalja maga az Istennek fia, a Megváltó is, midőn János evangyliomában (3/19) mondja: «Ez pedig a kárhoztatás, hogy világosság jött e világra; de az emberek inkább szerették a setétséget, hogynem a világosságot: mert az ő cselekedeteik gonoszak valának»²².

Ezen utóbbi szavak világosan jelzik, hogy még sokan, — noha ettől a kereszténység üdvös tanai révén komolyan tartózkodniok kellene, — mégis a becsvágynak, kevélységnek, tettezésnek, gőg- és dölyfnek, a gyönyörnek és a haszonlesésnek nagyon is hódolnak, kicsínyelvén az Isten kijelentéseit és intelmeit.

Mind ezen vétkek vesztünkre tulajdonképen a török-ellenségnek fegyverzetéül és kedvező sikereik elősegítésére szolgálnak.

Komolyan és összes erőink megfeszítésével kellene e gyomot az egyház földjéről, de még tájékaról is eltakarítanunk, hogy kiengesztelt Istenünk istápolásával és hathatós segélyével

²² Hoc autem est iudicium: quia lux venit in mundum et dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem: erant enim mala eorum opera.

az ellenségek gonosz szándéka megghiúsuljon és vészes hatalma megtöretessék.

De saját szíveinknek fásúltsága és konoksága mélyen fájlalandó, miről Istennek saját panaszló szavai a 81. Zsoltárban (14. és 15. vers) tanúságot tesznek: «Oh, ha az én népem hallgatott volna engemet és Izrael az én utamban járt volna! Hamar az ő ellenségeiket megaláztam volna és az őket nyomorgatók ellen fordítottam volna az én kezemet».



Az embereknek konok nyakassága ennél fogva nem remélhet bizonyára mást, mint rettenetes büntetést és az isteni igazságtétel teljes súlyát. És mivel különben is a balgaság ösvénye a szerencsétlenségbe vezet, az istentelenek gyorsan és váratlanul e romlásba fognak rohanni, ha mondandják: «Béke van, nincs veszély!»

Isten könyörüljön rajtunk, tartson fenn közöttünk — maradék gyanánt — egyes vallásos és kegyes egyéneket és ne engedje, hogy lakóházai, a templomok barbár vadság és kegyetlenség által teljesen tönkre silányíttassanak — szent nevének dicsőségére!



E borzalmas esemény emlékezetére a dobsinai

ev. templomban egy, immár többször megújított, itt sikerült másolatban bemutatott nagy tábla őriztetik, a melyen részben latín és részben német versekben a következők olvashatók:



(A dobsinai ev. templomban látható tábla.)

THRAX VENIT E FYLLEK, CAPITVRQVE IVVENTVS
ET VXOR

LORIS: PAVPER ANVS; VIRQVE QVOQVE ET IVVENIS.
(Numerus captivorum expressus)

CONSORTES SOCI CLADES, NATIQUE PARENTIS

ET PATRIS BLANDUS LUGET AMOR SOBOLIS.
 ASPICE SOLICITVS COELESTIS PRAECO SALVTIS
 PRO CINCTIS (RELIQVIS CONSVLE) FVNDE PRECES.
 S. P. E. P. 23



23 Magyarul:

A török (thracziai) eljőve Fülekről, elfogatott az ifjúság és hitestárs. Szíjra fűzetett a szegény agg, férfi és ifju.

E chronodistichon nagy latin betűi jelölik az elhurczolt foglyok számát. Összegezve:

$$\begin{array}{rcl} 7 \times I & = & 1 = 7 \\ 15 \times V & = & 5 = 75 \\ 2 \times X & = & 10 = 20 \\ 3 \times L & = & 50 = 150 \\ 1 \times C & = & 100 = 100 \end{array}$$

összeg . . . 352

Más helyen a fogságba esett raboknak száma kerek összegben csak 350.

A következő négy sor magyar jelentése:

Az utódság hízeltető szeretete gyászolja a társ, a gyermek, a szülő és az apa közös szerencsétlenségét. Tekints ide, gondos hirdetője az égi üdvnek és könyörögj a foglyokért. (a többieknek adj tanácsot).

Ha a nagy latin betűket (a régi matrikulában levő latin eredeti szerint javítva) összegezzük, nyerjük a török-dúlás évét.

$$\begin{array}{rcl} 9 \times I & = & 1 = 9 \\ 5 \times V & = & 5 = 25 \\ 9 \times L & = & 50 = 450 \\ 11 \times C & = & 100 = 1100 \end{array}$$

összeg . . . 1584

Megjegyzendő, hogy az egyes másolók különféle

BIS SEPTENA DIES OCTOBRI VT AXE REVLGET.

DOBSCHINA FLEBILITER TVRCICO AB IGNE PERIT. 24

*Gar billig solltest du o' Topschau stets betrachten,
Das Tausend und Fünfhundert, vier und achtzigst Jahr,
Den Fünfzehenden Tag Oktobris nicht verachten,
Da dich der Türk des Nachts ausbrannte ganz und gar,
Er plündert deine Haab, und schleppt mit sich gebunden,*

változást tettek a nagy római számokban. Így a templomban függő nagy táblán is a «FUNDE» szóban nagy D betű van, de az első és második sorban 3 C és 4 L kis betűvel van jelezve, mi ugyancsak 500-at tesz. Az eredmény tehát ugyan az.

Az S. P. E. P. betűk a szerzőnek nevét jelölik: SIGISMUNDUS PECZELIUS Ecclesiae Pastor. (PECZELIUS ZSIGMOND, az egyház lelkésze).

24 Magyarra fordítva:

Október kétszer hetedik (14) napján, a mint az égen föltündöklök, Dobsinát siralmas módon tűzzel elpusztítá a török.

A nagy római betűkkel és az első sor tartalmával Dobsina elpusztulásának éve és napja van kifejezve.

Tehát:	9	×	I	=	1	=	9
	3	×	V	=	5	=	15
	1	×	X	=	10	=	10
	3	×	L	=	50	=	150
	4	×	C	=	100	=	400
	2	×	D	=	500	=	1000

összes . . . 1584. évi október kétszer hetedik, azaz: 14. napján.

Ezen utolsó chronodistichont — úgylátszik később, más szerző fűzte az előbbihez; mert egyik leírat alatt az áll: fecit S. A. D. (?)

Dein Mannschaft Weib und Kind, die du erzogen hast,
 Dreihundert fünfzig Seel'n, und die er mehr gefunden,
 Doch manche hatte Gott bewahrt, für dieser Last
 Die ihre Arbeit stets in Hämmern, Wald und Maszen
 Getrieben, und nach Leutsch zum Markt verreiset warn.
 Die arm'n Gefangenen führt man in Eil die Strassen
 Gen Stephensdorf, da sie aus Gottes strengen Zorn
 In eine Kirch gesperrt, die Nacht zubringen müssen,
 Die sie zu guter Zeit, im Tage nicht besucht,
 Und also muss der Mensch die Trägheit schwerlich büßen,
 Der da verachtet Gott, sein Wort und ist verrucht.
 Drauf sind sie als das Vieh, nach Fillek fortgetrieben
 Dem Kaiser Solymann, die Jugend hübsch geziert
 Verehrt; da sie den auch ist lebenslang geblieben,
 Die andern sind verkauft, in fremde Land verführt.
 Der Mann und Junggesellen pflegt in allen zu zählen
 Bis drei und dreiszig: sechs und sechzig Weiber zart:
 Zehn alte Fraun: zweihundert drei und vierzig Seelen
 Der Jugend, klein und grosz dann war'n von beider Art.
 Von welchen sich nicht viel gelöst und wiederkommen:
 Manch sind durch treuen Dienst vom Joch geworden los;
 Von meisten hat man noch bis dato nichts vernommen,
 Gott nehme sie befreit, in seinen Gnaden Schoosz! ²⁵

²⁵ Magyarra fordítva e német versnek tartalma a következő:

Dobsina, méltán vedd figyelmedbe mindenkoron az 1584. évet és ennek október 15. napját, (a dúlás 14. estétől okt. 15-ének virradóig tartott) mikor éjjel a török gyökeresen fölperzselt, kifosztogatott mindenedből és bilincsekbe verve magával hurczolta népedet, nőt, gyermeket, a kiket fölneveltél, 350 lelket és azon felül a kikre akadt; de némelyeket megmentett Isten e terhes sorstól, a kik hámorokban, erdőkben és kohókban dol-

goztak és Lőcsére vásárra utaztak volt. A szegény rabokat sietve hajtják Rimaszombat (Steffensdorf, Stephanopolis) felé, a hol Isten nagy haragjából -- egy templomba zárva, — töltötték az éjszakát, a melyet a jobb időkben nappal nem látogattak.

Íme, így kell súlyosan bűnhődnie az embernek lustaságáért; a kik Istent és ígését megvetették, elkárhoznak. Erre, mint a marhát Fülekre hajtották őket. A szépen felcziczomázott ifjúsággal Szoliman császárnak kedveskedtek; a hol is éltek végéig, maradtak. A többi rabot eladták és idegen országokba vitték. Férfiak és legények 33; azután 66 gyöngéd nő; 10 öreg asszony, kisebb nagyobb fiatalság mindkét nemből 243 lélek. (352 összesen). Ezek közül csak néhányat lehetett kiváltani és visszahozni: egyesek hű szolgálat által megmenekültek a rabigától; a foglyok legnagyobb részéről eddig semmi sem volt hallható.

Isten fogadja őket megszabadítva védő kegyelmébe!



FÜGGELEK



MILYEN lehetett Dobsina az előzőleg ecsetelt sanyarú időkben, egykori rajzok és jegyzetek hiányában csak sejthetjük; azonban mivé fejlődött a mai napokig, a következő közérdekű adatokban némileg bemutatatható.

Helyén valónak véljük ezeknek rövid elősorolását; mert e fejlődéssel — az előszóban jelzett okoknál fogva — úgy látszik, Dobsina elérte fénykorát és immár feltartóztathatlanul visszaesésnek, hanyatlásnak indul.

Jól esik majd későbbi unokáknak az itt felsoroltak révén bánatosan visszapillantani — a mai jobb és boldogabb időkre.

Dobsinát 1326-ban a csetneki BEBEK MIKLÓS (KÚN melléknéven ismeretes) alapította. Lakosainak számára vonatkozólag érdekesek a következő adatok:

FÜGGELÉK.

A első kimutatható itteni népszámlálást LIBICZKI JÁNOS, hadnagy tartotta és pedig:

1785-ben, eredménye	3421 lélek.
1849-ben, »	4681 »
1857-ben, »	5071 »
1870-ben, »	6505 »
1880-ban, (amerikai kivándorlás és pangás).	5592 »
1890-ben, eredménye	4643 »
1900-ban, »	5115 »

E legutóbbi adatok szerint vallásra nézve van: 1901 róm. kath., 2846 ág. hitv., 117 izr. és csekély számban más vallásúak.

Nyelvre nézve van: 742 magyar, 2793 német, 1485 tót; azonban magyarul beszél 2463.

A lakóházak száma 942.

Dobsina határának területe: 16530 kat. hold.

*

Dobsina most rendezett tanácsú bányaváros. E városnál ma alkalmazásban levő hivatalnokok, nemkülönben a segéd- és kezelő személyzet tagjainak névjegyzéke a következő:

1. *Polgármester és árvaszéki elnök:* . . . Szontagh Béla.
2. *Tanácsos és árvaszéki előadó ülnök:* . . . Csermák Sándor.

3. *Főjegyző és árvaszkéi*

előadó ülnök: . . . Nikl Gyula.

4. *Aljegyző:* . . . Maklár Endre.

5. *Irnok és kiadó:* . . Bogdán Gyula.

6. *Díjnokok:* . . . Bogdán Kálmán,
Tóth Aladár.

7. *Pénztáros:* . . . Sárkány Sándor.

8. *Könyvelő:* . . . Ballas Jakab.

9. *Közgyám:* . . . Gömör János.

10. *Adóvégrehajtó:* . . Jex Károly.

11. *Városi kapitány:* . . Csiskó János.

12. » *rendőrbiztos:* Gundelfingen Elemér.

13. *Rendőrmester:* . . Burger Mihály.

14. *Rendőrök és hivatal-*

szolgák: . . . Kirschner Mátyás,
Sztankovics János,
Jezsó János,
Oravec István,
Quittkó György,
Znacsó András,
Kós János,
Brézai János,
Sinkó János,
Lindák János,
Lux Mátyás,
Lichy János.

15. *Városi gazda:* . . . Krausz János.
16. » » *segéd:* . Danielisz Dániel.
17. *Városi bányaigazg.:* . Ruffiny Jenő.
18. » » *felőr:* . Wagner András.
19. *Városi útibiztos;* . . Liska János.
20. *Városi erdőmesterek:* Endersz Frigyes és
Schmidt Román.
21. *Főerdővéd:* . . . Szoyka Samu.
22. *Erdővédek:* . . . Pocsubay Simon,
Csiskó Sámuel,
Lux János,
Greisinger András,
Czipszer Antal,
Blahuta János.
23. *Erdőlegények:* . . . Miklós Károly,
Csiskó András,
Csiskó Jakab.
24. *Fűrészkezelő:* . . . Pocsubay Samu.
25. *Faraktár kezelő:* . . Eltscher Samu.
26. *Gépészek:* . . . Liska András,
Gál András.
27. *Városi főorvos:* . . Dr. Kellner Viktor.
28. *Városi alorvos:* . . Dr. Schwirián János.
29. *Városi és körorvos:* . Dr. Adriányi János.
30. *I-ső szülész nő:* . . Danielisz Simonné.
31. *II-ik szülész nő:* . . Kaiser Mátyásné.

32. *Áll. anyakönyvvezető*: Csiskó József.
33. *Városi kir. állatorvos*: Kleckner Géza.
34. *Vár. állatorvos*: . . Adriányi György.
35. *Mezőkapitány*: . . Reiprich Rajmond.²⁶

Dobsina városának legszebb épületei közül említendőek: az ág. hitv. evangélikusok temploma, a róm. kath. templom, a közs. polg. leányiskola, az áll. polg. fiúiskola és a városház.

A városházra vonatkozólag elősorolható:

A városi tanács Dobsina fejlődésének különféle korszakaiban — fokozatosan nagyobb és díszesebb községi épületekben bírta otthonát.

A törökdúlás idejében — állítólag — az ev. templom alatti első ház vala a község háza; későbbben a jelenlegi kisdudovó lett azzá. Míg ez is szűknek bizonyulván, a mai nagyvendéglői épületben vala a dobsinai vár. tanács elhelyezve.

²⁶ Városi nyugdíjat kapnak:

a) a volt vár. kapitány özvegye, Lang Gusztávné 3 gyermekével évi 1200 koronát;

b) a volt városi alorvos özvegye, Köhler Simonné, évi 540 koronát;

c) a volt városi bányafelőr özvegye, Elschläger Andrásné 2 gyermekével évi 874 koronát;

d) Szoyka Lajos, nyug. közgyám 800 koronát;

e) Chovan János, nyug. könyvelő 546 koronát;

f) Szicsina János, nyug. hivatalszolga 252 koronát,

Az 1868—1869. években, a nagy bányá-áldás korszakában, Gömörý Pál polgármester lelkes kezdeményezése és buzdítása folytán épült föl Dobsina jelenlegi díszes városháza, melynek sikerült képét²⁷ a jelen füzethez melléeltük, (lásd a 75. oldalon).

E csinos, de talán inkább enyhébb déli vidékre való épületet BENKÓ KÁROLY, budapesti építész tervezte.

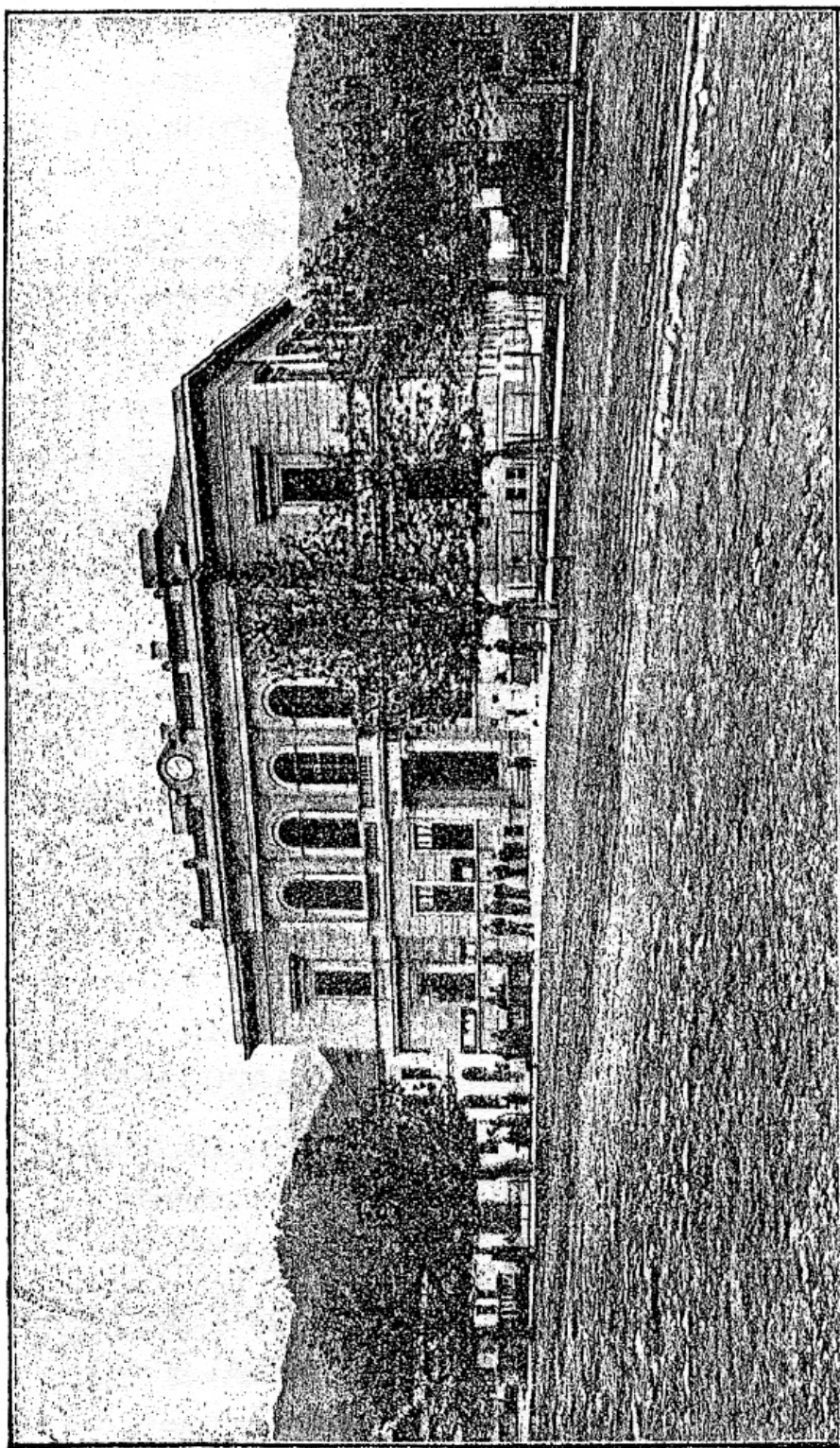
A terjedelmes betonírozással, a patakpart és környékének megfelelő rendezésével ezen 130 ezer koronára előírányzott épület tulajdonképen 200,000 koronába került.

Az építkezésnél — az építészszel egyetemben egy kassai vállalkozó — állítólag — a kedvezőtlen talajviszonyok és a hiányos építőanyagok folytán, nagy veszteséget szenvedett.

A városház egyemeletes épület. A földszint alatt létezik egy előtér, 11 raktár és pincze helyiség. E földszint alatti előtéren van a központi légfűtés.

²⁷ Ezen kép, valamint a jelen művecskében előforduló többi ábrák eredeti fényképfelvételeit tek. HANVAY J. EDE dobsinai áll. polg. fiúiskolai igazgató úr volt szíves átengedni, a kinek ezen szivességéért a fordító és kiadó e helyen is leghálásabb köszönetét mondja.

FÜGGELÉK.



(Dobsina bányaváros városháza.)

A földszinti előtéren áll a szép lépcsőház és köröskörül 11 hivatalos helyiség.

Az emeleten van 8 hivatalos szoba és a díszes tanácskozási nagyterem.

A légfűtés évente 1100 koronába kerül; az épület rendbentartásának évi összege pedig átlag 500 korona.

Fennállásának negyedik évében azaz 1873. évi január 6-án a tetőzetnek a kémények körül való hiányos szerkezete folytán — e városház leégett és a városnak új költségeket okozott.

Végül névleg elősoroljuk még Dobsinának kimutatható bírait és polgármestereit²⁸ azon időtartam megjelölésével, a melyben e község élén állottak.

a) A dobsinai bírák névjegyzéke.

1. *Lelkó Bertalan* 1595.
2. *Franz János* 1615.
3. *Wasserbauch Simon* 1618, 1629, 1637.

²⁸ A község bírása csak egy évre választott, de bírói évének letelte után mindig újra volt választható.

1852-től 1860-ig, Dobsina rendezett tanácsal bírt; 1860-ban újból nagyközséggé lett. 1871-ben SZONTAGH BERTALAN alispán vezetése alatt nagy szótöbbséggel Dobsina rendezett tanácsú várossá vált és ezóta e város élén — polgármesterek állanak.

FÜGGELÉK.

4. *Gotthardt Márton* 1620.
5. *Stubner Éliás* 1623.
6. *Franz Gregor* 1624, 1628, 1638.
7. *Stempel György* 1625, 1627.
8. *Stempel Dániel* 1633.
9. *Lukas Kristóf* 1626, 1634.
10. *Kaiser Lőrincz* 1630, 1639, 1649.
11. *Wasserbauch András* 1631.
12. *Krautundfleisch Péter* 1635, 1654.
13. *Petscheli Sámuel* 1636, 1641, 1648, 1652.
14. *Csiskó Jakab* 1640.
15. *Lux Kristóf* 1642, 1646, 1656.
16. *Klauszmann Lénárd* 1643.
17. *Csiskó Blasius* 1645.
18. *Azmáni Azmán* 1647.
19. *Jestel Eliás* 1650, 1653, 1658.
20. *Csiskó Tóbiás* 1655, 1657, 1662, 1665.
21. *Kaiser Mihály* 1659, 1666.
22. *Lux András* 1664, 1670.
23. *Kaiser Simon* 1672.
24. *Stempel Dániel* 1667, 1676, 1680. 1687,
1692.
25. *Kaiser András* 1677.
26. *Mega Bálint* 1678.
27. *Jöstel István* 1681.
28. *Antony Éliás* 1682, 1688, 1697, 1701.

29. *Gömöry Simon* 1691, 1696, 1703, 1706, 1709.
30. *Purz Miklós* 1695.
31. *Stempel András* 1707.
32. *Szoyka János* 1698, 1718.
33. *Wasserbauch János* 1699, 1711, 1720, 1724, 1728, 1732, 1738.
34. *Szoyka Simon* 1702.
35. *Jestel Jakab* 1704, 1715, 1721.
36. *Csiskó Tóbiás* 1689, 1700, 1705, 1708.
37. *Kaiser Mihály* 1719, 1722, 1726.
38. *Gömöry Mátyás* 1723, 1725.
39. *Heutschy Sámuel* 1727, 1734, 1736, 1739, 1744, 1747, 1749, 1750, 1758, 1778.
40. *Csiskó Vilmos* 1731, 1733, 1735, 1737, 1740, 1741, 1743.
41. *Szoyka András* 1742, 1745, 1746, 1751, 1752, 1755, 1756, 1757, 1759, 1762.
42. *Gömöry Simon* 1754, 1760, 1761, 1763, 1764, 1765, 1768, 1769, 1770, 1771, 1772, 1777, 1785.
43. *Jöstel János* 1766.
44. *Heutschy János* 1767.
45. *Pack Mihály* 1773, 1774, 1775, 1776, 1779, 1780, 1781, 1782, 1784.
46. *Gömöry György* 1783.

FÜGGELÉK.

.....

47. *Csiskó Jakab* 1787, 1788.
48. *Köhler János* 1789.
49. *Gömöry Simon* 1790, 1791, 1792, 1793, 1795,
1796, 1797, 1799, 1800, 1801.
50. *Pack János* 1794.
51. *Rozlosnik János* 1798.
52. *Antony András* 1802.
53. *Rozlosnik András* 1803, 1804.
54. *Schablik András* 1805.
55. *Heutschy Sámuel* 1806, 1807, 1808, 1809,
1846, 1847.
56. *Gömöry Jakab* 1810, 1813, 1814.
57. *Springer István* 1811, 1812, 1815, 1816,
1817, 1818, 1819, 1820.
58. *Adriány Sámuel* 1821, 1830.
59. *Gömöry Jakab* 1822, 1823.
60. *Gál József* 1824, 1825, 1826.
61. *Gál Mátyás* 1827, 1828.
62. *Langsfeld Lipót* 1829.
63. *Nikl Mihály* 1831, 1832, 1833, 1834, 1835,
1836, 1837, 1838, 1841, 1848, 1849.
64. *Rozlosnik András* 1839, 1840.
65. *Fischer Sámuel* 1842, 1843.
66. *Gömöry Sámuel* 1844, 1845.
67. *Szentistványi József* 1850, 1851.
68. *Springer Sámuel* 1861, 1862.

FÜGGELÉK.

69. *Fábry Károly* 1862, 1863, 1864, 1865, 1866,
1867, 1870, 1871, 1872.
70. *Gömöry Pál* 1868, 1869, 1870.

b) A dobsinai polgármesterek névjegyzéke.

71. *Szentistványi József* 1852—1856.
72. *Gál János* 1857—1860.
73. *Szontagh Boldizsár* 1872—1873.
74. *Meskó Sámuel* 1873—1881.
75. *Gömöry Pál* 1882—1889.
76. *Szontagh Béla*, ki 1890. óta Dobsina városának jelenlegi polgármestere.

